

SÁRÁNÉ DR. LUKÁTSY SAROLTA
Szeged

„Jó szóval oktasd, játszani is engedd...”

— Reflexiók Büki Pálné cikkére —

Érdeklődéssel olvastam a Módszertani Közlemények 1988. 4. számában megjelent cikket, főként azért, mert Csongrád megye általános iskoláiban is tervezünk felmérést. A szerző maga is felhívja figyelmünket az észrevételek megtételére, ezért bátorodom tollat ragadni.

A közölt felméréslap és a hozzá fűzött gondolatok nyomán — bár erről tételesen nincs szó — az az érzésem támadt, hogy az évek során nem eléggé játékosan, az életkori sajátosságoknak megfelelően közelítettek a könyvtárhasználati ismeretekhez. Erre utal a bevezető egyik mondata is, mely kifogásolja a könyvtári „sóműsorokat”, fontosnak tartja, hogy „a tanítási órák és a könyvtári munkaformák módszereiben, eszközeikben egymáshoz a jelenleginél jobban” közeledjenek. Ebben a megfogalmazásban pedig nem kétséges, hogy milyen irányban!

Mindannyian tudjuk, hogy az említett ismeretanyag elég száraz, sok esetben tudományos fogalmakat, meghatározásokat kíván. Ugyanakkor mindannyian szeretnénk, hisz arra „esküdtünk fel”, hogy a kezünk alól kinövő nemzedékek vigyék magukkal a betűt, a *könyv szeretetét*, a kultúra minden megjelenési formája iránti tiszteletet, hogy a tudás misztikumá ne maradjon megközelíthetetlen számukra, hanem természetes igényükké, mindennapos tevékenységük részévé váljék a könyvekkel való foglalkozás. A könyvszeretet mellett azonban bizonyos fokú tájékozottságra, *önművelési készségre* is meg kell tanítanunk a gyerekeket, s ezt csak a szaktárgyak változatos témaköreiben végzett rengeteg gyakorlással, kutatással érhetjük el. Ezeknek a gyakorlati tájékozódási feladatoknak a készségi szintmérő felméréseken is jelen kell lenniük. Ezért nem szerencsés a közölt felmérés 1. feladata, szinte kívánczik a konkrét kikeresztetés igénye.

A tájékozódási készség, a könyvtári segédeszközök használatában való jártasság azonban nem jelenti azt, hogy „kiskönyvtárosokat” neveljünk, mindössze a magyar könyvtárak eszközrendszerében eligazodni tudó *művelt laikus* legyen az eszményképünk. Sokan átesnek a ló másik oldalára, amikor szakkifejezéseket, könyvtári fogalommagyarázatot, katalóguscédula-írást kérnek számon a gyerekektől. Ezért tartom túlzásnak az olyan feladatokat, mint a „Sorold be az ETO főosztályba!” [az előttd lévő könyveket] (5. sz.) Ez a könyvtáros dolga, a gyerekek inkább csak felismerni kell a *gyakran használt* raktári jelzeteket. (Az pedig pedagógiai baki, hogy szépirodalmi könyv is odakerült a „besorolandók” közé.)

Hasonlóan elvetette a súlykot a 8. sz. feladat, amelyben adatszoportokról, adatelemekről és a terjesztés adatairól van szó, természetes, hogy a gyerekek nem tudták megoldani. Nem is kell, hiszen ez a *középfokú könyvtárkezelői tanfolyam* anyaga! A katalóguscédula adataira inkább csak a használat és a *felismerés szintjén* van szükségük a gyerekeknek!

Jól sikerült a 3. és a 9. feladat megfogalmazása (lám, ez utóbbi is arra mutat, hogy játékos szemléltetőeszközzel milyen jól meg lehet tanítani a könyv részeit). A szakmai hitelességre azonban még gyerekeknek szóló feladatokban is vigyázzunk,

pl. a 3. feladatban felsoroltak nem jelek, hanem *rövidítések*. Bízom benne, hogy a 7. sz. feladatban (betűrendezés) pedig csak a gépíró tévedéséből csúszott a vessző Karl May névelemei közé.

A Kincskeresőre vonatkozó feladat (10. sz.) sikeressége nyilván a folyóirat népszerűségére utal, de a nyolcadikosok tájékozottságát más sajtótermékek vonatkozásában sem haszontalan felmérni.

Hogy ne csak kifogásokat sorakoztassak fel, bemutatom a nálunk évek óta bevált könyvtárhasználati vetélkedő írásbeli részét (mellékletben), melyet általában az aktívanevelő tanfolyamok lezárásául alkalmazunk. Ehhez természetesen jó néhány szóbeli (gyakorlati jellegű, „kikeresős”) feladat járul, melyet az őrsök vagy párhuzamos osztályok közötti *játékos vetélkedő* formájában szoktunk lebonyolítani. A feladatok között van egyéni és kis csoportos, tréfás és nagyon komoly, a katalógusban való kereséstől az ún. megcsavart referensz kérdésekig, melyek megoldásához több kézikönyvben kell búvárkodni. A kérdések tematikájában az általános művelődéstörténet-től az egyes tantárgyakhoz kapcsolódó, de az átlagos 8. osztályos intelligenciáját és olvasottságát feltételező kérdésekig minden előfordul, a valóságos könyvek összegyűjtésétől és betűrendezésétől az irodalomajánlásig és az irodalmi kakukktojásjátekig.

Ízelítőül néhány feladat:

- Mária Terézia osztrák (és magyar) császárnő pihenhetett-e rekamién, ha elfáradt? Válaszodat indokold az említett fogalom eredetével és a születési adatokkal!
- Van-e különbség az ember és az állat látása között? Milyen könyvekből kaptad a választ?
- Mióta rendezik meg az újkori olimpiai játékokat?
- Találkozhatott-e Nagy Péter és II. Rákóczi Ferenc?

A feladatokat természetesen mindig a megfelelő könyvtári állományhoz igazítottuk (előbb minden feladat megoldhatóságát ellenőriztük) és a nehézségi foktól függően esetleg forrást is megjelöltünk (csak könyvcímet, lapszámot soha!). A nehéz feladatok után mindig beiktattunk valami könnyebb szellemi (vagy fizikai) erőpróbát, ügyességi feladatot, s a gyerekek — és a zsűri — jó hangulata mellett azt is fel tudtuk mérni, *milyen szinten tudnak tájékozódni a könyvtár információs rendszerében.*

MELLÉKLET

F e l a d a t l a p

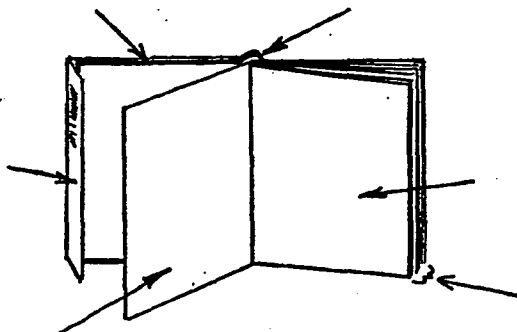
1. Mi a különbség a szépirodalom és az ismeretterjesztő irodalom között? A felsorolt jellemző vonások közül _____ vonallal húzd alá a szépirodalom, ~~~~~ vonallal az ismeretterjesztő könyvek jellemzőit! (Lesz olyan, amit kétféleképpen is aláhúzhatsz!)

Izgalmas cselekmény, pontos adatok, képzelt szereplők, történelmi források, szakemberek véleménye, párbeszéddek, színes leírás, térképek, beszélő állatok, fényképek, színes rajzok, előszó, névmutató.

2. Milyen felosztású a természettudomány a könyvtári szakrendben? Írd be a hiányzó számokat, ill. elnevezéseket!

.....	Csillagászat	550
580	Matematika
540	Fizika
.....	Allattan	Óslénytan
570	500

3. Melyek a könyv részei? Jelöld be az elnevezéseket!

Milyen adatok találhatóak a címlápon?

4. A történelem folyamán mire írtak az emberek és elsősorban mely országokban? (Alakíts megfelelő párokat a sorszámok segítségével!)

1. papirusz, 2. agyagtábla, 3. pergamen, 4. selyem, 5. viasztábla, 6. színes fonalak (kipu), 7. papír

... Kis-Ázsia, ... Róma, ... Egyiptom, ... Babilon, ... indiánok, ... Kína, ... Olaszország

5. Erről jut eszembe!

A bal oldali oszlopban tulajdonneveket találsz, a jobb oldaliban bizonyos fogalmakat. Írd a kipontozott helyekre, hogy szerinted melyik névhez melyik fogalom tartozik!

Mátyás király	mozgatható betűbélyegző
Móra Ferenc	első budai nyomda
Gutenberg János	Corvinák
Országos Széchényi Könyvtár	szegedi múzeum és könyvtár
Hess András	nemzeti könyvtár

6. A következő periodikák közül melyik a napilap, hetilap és folyóirat (havi)? Melyik milyen tartalmú? Írd be a táblázatba! Vigyázz, lesznek üres rovatok és lesz olyan, amelyikbe kettőt kell írni!

Periodikák: Állatvilág, Csongrád Megyei Hírlap, Élet és Tudomány, Film, Színház, Muzsika, Kincskereső, Népszabadság, Ország-Világ, Süni, Tiszatáj, Világ Ifjúsága.

	vegyes	irodalmi-művészeti	természettudományos
napi			
heti			
havi			

7. Írj rövid, összefüggő történetet a következő szavak felhasználásával (tetszőleges sorrendben, tetszőleges toldalékokkal)!

piramis — csillaglény — béka — karaván — pizsama — zuhanás — merőkanál
Max. pontszám: